

Houtig kleinfruit 3

Teelt van braam en framboos bescheiden van omvang

Henk van der Scheer

In tien jaar tijd is het areaal houtig kleinfruit bijna verdubbeld (tabel). Het areaal framboos droeg daaraan een steentje bij; dat van braam amper. Het grootste deel van de aanplanten staat in de volle grond. Om het tijdstip van de oogst te vervroegen of te verlaten worden braam en framboos ook in kassen en plastic tunnels geteeld. De planten staan dan in containers (potten). Verlaten van de oogst kan bereikt worden door uit te gaan van planten die in potten gekoeld zijn bewaard en wat later in het seizoen in de kas of plastic tunnel worden gezet.

Braam en framboos behoren tot het geslacht *Rubus* in de familie van de roosachtigen. Het geslacht *Rubus* omvat meer dan 600 soorten. De systematiek van braam is gecompliceerd. De meeste braamsoorten zijn min of meer ingewikkelde onderlinge kruisingsproducten. In het wild komt hier een aantal soorten algemeen voor, zoals de gewone braam (*R. fruticosus*), de dauwbraam (*R. caesius*) en de peterseliebraam (*R. laciniatus*). Sommige braamsoorten kunnen ook met framboos (*R. idaeus*) worden gekruist. Uit dergelijke kruisingen zijn o.a. de Loganbes, de Taybes en Silvan ontstaan. Ze worden hier op kleine schaal aangeplant. De meeste kruisingsproducten tussen braam en framboos hebben echter geen grote commerciële waarde verkregen. Soms wordt (ook door particulieren) wel

Het areaal (hectare) braam en framboos in Nederland (bron CBS StatLine)

Fruitsoort	1995	2000	2004	2006	2007	2008
Braam	25	21	20	25	30	30
Framboos	38	36	32	40	45	55
Totaal houtig kleinfruit ¹	751	847	1114	1208	1300	1549

1) bessen (blauw, rood, wit, zwart), bramen, frambozen, wijndruiven

de Japanse Wijnbes (*R. phoenicolasius*) in kleine aantallen aangeplant.

Bramen en frambozen zijn enigszins halfstruiken. Bij echte halfstruiken sterft het bovengrondse gedeelte ieder jaar af, bij braam en framboos alleen de overjarige takken. In het voorjaar ontstaan nieuwe scheuten uit de basis van de overjarige takken.

Teelt van braam

Vanaf omstreeks 1930 worden in ons land bramen geteeld. Lange tijd betrof dat het sterk gedoornde ras Himalaya. Tegenwoordig worden voor de bedrijfsmatige teelt vrijwel uitsluitend doornloze (=stekelloze) rassen gebruikt. Het hoofdras is Loch Ness, op de tweede plaats komt Chester. Er wordt een plantafstand aangehouden van 2,50 x 1,50 m, bij matig groeiende rassen 2,50 à 2,00 x 1,25 m. Omdat bramenscheuten lang en slap zijn is stevig steunmateriaal (palen en draad) noodzakelijk. In de volle grond kan de vrucht kwaliteit sterk worden verbeterd door teelt onder plastic regenschermen. Bramen uit de buitenteelt worden aangevoerd van eind

juli tot half oktober. Door verschillende rassen aan te planten wordt een spreiding in de aanvoer bereikt.

Teelt van framboos

Framboos (*Rubus idaeus*) komt verspreid voor over het gehele noordelijk halfmond en is reeds lang in cultuur. Binnen de soort worden gewone of zomerframboos en herfstframboos onderscheiden.

De zomerframboos is tweejarig en draagt dus aan de scheuten die in het vorig jaar zijn gevormd. Het ras Tulameen is het meest aangeplant. In de volle grond wordt de zomerframboos meestal aan een rechte 'haag' geteeld met stevig steunmateriaal. De plantafstand bedraagt 2,50 à 2,00 x 0,70 à 0,40 meter.

Zomerframbozen rijpen van eind juni tot begin augustus. Door teelt aan containerplanten in een plastic tunnel kan de oogst met ongeveer vier weken worden vervroegd. In een verwarmde kas kan de oogst met nog vier weken extra worden vervroegd. Door verlaten kan nog worden geoogst in augustus en september. Op die manier kunnen twee teelten per jaar in

Bestuiving braam in kasteelt

Bloei braam

Bloei framboos

een kas plaatsvinden. In de frambozen-teelt in containers staan er 24.000 planten per hectare. In zo'n teelt bedraagt de productie per plant ongeveer 800 gram. Frambozen worden aan de consument geleverd in doosjes van 150 gram. Als dat voor de teler gemiddeld 1,50 euro per doosje opbrengt, is zijn teelt rendabel. Herfstframbozen zijn wereldwijd commercieel de belangrijkste frambozen. Ze vormen in het najaar vruchten aan de toppen van de scheuten die in de zomer zijn gegroeid. Polka en Himbotop zijn bekende herfstframbozenrassen. Om van herfstframbozen in de volle grond een optimale oogst in het najaar te krijgen worden in de winter alle scheuten tot op de grond teruggesnoeid.

In een overkapte teelt worden herfstframbozen in containers geteeld. In de winter worden de afgedragen toppen afgeknippen en oogst men nogmaals in het voorjaar van de uitgelopen onderste ogen. De nieuwe stengels die in het voorjaar tussen het dan te oogsten gewas groeien, worden uitgedund tot ongeveer zes per pot. Deze jonge stengels geven dan in de nazomer hun eerste oogst. Men noemt dit een doorteelt. Herfstframbozen geven een oogst van ongeveer begin augustus tot begin oktober en bij een doorteelt ook in de periode mei tot en met half juli. In een verwarmde kas kan van herfstframbozen worden geoogst tot eind december. De oogstperiode van herfstframbozen is eigenlijk veel te lang; dat geeft problemen met de gewasbescherming. Rekening houdend met veiligheidstermijnen kunnen er tijdens de oogst vrijwel geen gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast. Dat komt de vruchtkwaliteit niet ten goede.

Oogst, productie en export

Taksterfte als gevolg van schimmelziekten beïnvloedt de productie van braam nogal nadelig. In de volle grond hebben frambo-

zen naast taksterfte veel last van wortelrot; ze worden daarom algemeen in containers geteeld. Beide gewassen kennen meerdere dierlijke belagers, zoals diverse soorten mijten, wantsen en kevers. Daartegen moet worden gespoten. Knelpunt is echter dat maar weinig gewasbeschermingsmiddelen zijn toegelaten. Daardoor zijn meeldauw, spint en de bramengalmijt slecht te bestrijden en dat heeft gevolgen voor de productie.

Bramen en frambozen moeten meerdere keren per week worden geplukt. De vruchten zijn maximaal slechts enkele dagen houdbaar. Snel koelen na de pluk is van groot belang. Van minstens even groot belang is echter dat een droog en stevig product wordt geoogst. Met name frambozen zijn kwetsbaar. In de volle grond zijn daarom onder Nederlandse omstandigheden overkappingen noodzakelijk.

Naast productie voor de verse consumptie worden bramen en frambozen ook diepgevroren of verwerkt tot sap, tot vruchten op lichte siroop of tot jam. Bij de verwerking is het van belang dat de vruchten hun kleur behouden. Daarvoor is een juiste raskeuze van belang.

Gegevens van de Nederlandse Fruitteeltorganisatie over 2004 geven een indruk van de productie en export van bramen en frambozen. In dat jaar werden in Nederland 520 ton bramen geteeld. Hiervan werd 240 ton geëxporteerd. De meeste bramen worden uitgevoerd in de periode van mei tot oktober, frambozen in juli en augustus. Nederlandse bramen en frambozen belanden vooral in Groot-Brittannië.

Bestuiving

Braam en framboos zijn zelffertil. Dat wil zeggen, het stuifmeel van hetzelfde ras geeft voldoende zetting en een gemengde aanplant van verschillende rassen is dus niet nodig. Zelffertil wil echter nog niet zeggen dat de bestuiving vanzelf gaat.

Het stuifmeel uit de meeldraden moet naar het stempeloppervlak van de stamper worden overgebracht. Bestuiving vindt voornamelijk plaats door de wind en insecten. Bij buitenteelt van braam en framboos wordt aanbevolen om vier bijenvolken per ha in te zetten voor de bestuiving. Bij bedekte teelten valt de wind weg en is de bestuiving geheel afhankelijk van insecten. Het advies luidt dan om één volk per 1000 m² te plaatsen. Met de komst van hogere kassen waarin bijen goed boven het gewas kunnen vliegen, kan een volk gemakkelijk een groter gewasoppervlak bevliegen en zou één volk per ha kas voldoende zijn.

Braam en framboos zijn goede drachtplanten. Ze geven gewoonlijk veel stuifmeel en nectar en die bevat een relatief hoog percentage suikers. Ook teeltmaatregelen zijn belangrijk voor een goede bestuiving en vruchtzetting. Tijdens de bloei is de hoeveelheid water waarover de plant kan beschikken in sterke mate bepalend voor de productie van nectar en stuifmeel. Extra water geven kan het bloembezoek sterk verbeteren. Voor een goede bestuiving is een luchtvochtigheid van 70-80% aan te bevelen. Bij gebruik van heteluchtkachels kan het CO₂-gehalte te hoog worden; bijen en hommels raken dan versuft. Zet volken niet vlak bij CO₂-leidingen. Veel telers zetten bij bedekte teelten van braam en framboos naast bijen ook een paar hommelsvolken in. Die vliegen ook op donkere regenachtige dagen.

Referenties

- Anoniem, 2003. Jaarrondteelt van framboos. Rapport PPO-Fruit nr. 609.
 Assche, C. van, 2009. 'Deze oogst is een gat in de markt'. Fruitteelt 99(30/31): 12-13.
 Blommers, J. en anderen, 1990. De teelt van houtig kleinfruit. 3e druk, PFW, Wilhelminadorp.
 Redactieraad Kleinfruit, 1999. 19e Rassenlijst voor Fruitgewassen. Uitgave NFO, Den Haag, ISSN 1566-6255

Frambozenvruchten

Honingbij op bramenbloem

Pluk frambozen in kasteelt